

ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО В ПЕРЕКЛАДАХ МАРГАРИТИ ГЕЦЕВИЧ

Олена ПАСІЧНИК (Кременець, Україна)

У статті проаналізовано листи геніального польського поета-романтика Юліуша Словацького з метою з'ясування його естетичних уподобань та ставлення до малої батьківщини Кременця. Автор перекладів цих листів українською мовою – науковець і літератор, кременчанка Маргарита Гецевич.

There are analyzed the letters of genius Polish writer romanticism Yuliush Slovatskyi with a purpose of finding out of his aesthetically beautiful tastes and attitude toward the small motherland of Kremets in the article. Author of translations of these letters by Ukrainian is a research worker and man of letters, Margaret Getsevich born in Kremenets.

Постановка проблеми. "Епістолографія - листування приватного характеру, що в кращих своїх зразках має історико-культурне значення. Епістолографія бере свій початок з античності... Вже давні риторики запроваджували правила листування і зразки листів, навчали мистецтва складання листа, наголошуючи на відмінності епістолярної і літературно-художньої творчості" [1: 242]. Взірцем такого мистецтва вважаємо епістолярну спадщину геніального польського поета-романтика Юліуша Словацького. На думку одного із видатних словацькологів, професора, доктора філологічних наук Ростислава Радишевського, "... український читач має змогу познайомитись із основними творами Словацького в майстерних перекладах, проте його багатобарвний поетичний світ постав би ще виразніше, коли б вичерпно була представлена лірика. Ще зовсім не перекладалися українською мовою його прозові твори, і щоденник, повна чарів епістолярна спадщина..." [2: 204]. Таким чином, український науковець зокрема підкреслює значення листування польського митця, у якому ми знаходимо відображення його життєвого досвіду, світогляду, естетичних уподобань, індивідуальних рис, ставлення до малої батьківщини Кременця та найдорожчих людей, серед яких -мати Саломея Словацька-Бекю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. 4 вересня 2009 року шанувальники творчості польського поета-романтика Юліуша Словацького святкували 200 років від дня його народження. Життя і творчість цього великого митця художнього слова, філософа і справжнього пророка у своїх критичних статтях аналізували Бажан М., Вервес Г., Левинська С, Лубківський Р., Маковський С, Павличко Д., Радишевський Р., наукові працівники Кременецького обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького на чолі з його директором Сеніною Т.

В Україні польською мовою вірші геніального поета читали ще за його життя. Перші переклади українською датуються 60-70-ми роками XIX століття. Серед їхніх авторів були Іван Верхратський, Василь Щурат, Микола Старицький, Михайло Драгоманов, Олена Пчілка та інші.

На початку XX століття перекладачами поетичних творів Юліуша Словацького були Микола Зеров, Євген Дроб'язко, пізніше - Микола Вороний, Борис Тен та інші.

28 вибраних поезій польського митця у перекладах зокрема Володимира Сосюри, Леоніда Первомайського, Максима Рильського, Миколи Бажана вийшли першою збіркою у 1952 році. Під редакцією Максима Рильського у 1959 і 1969 ювілейних роках виходить двотомник перекладів українською мовою творів Юліуша Словацького.

У другій половині минулого століття український читач мав унікальну можливість ознайомитись із поезією геніального польського романтика у перекладах Віталія Коротича, Григорія Кочура, Дмитра Павличка, Івана Драча. Особливо відмічаємо переклади кременчан Маргарити Гецевич, Івана Гарасевича, Галини Гордасевич.

У 2005 році у Львові на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою "Українська книга" був виданий том українських перекладів 43 віршів і поем польського автора "Юліуш

Словацький. Срібний міф України". Упорядник і науковий редактор - Роман Лубківський, а передмову "Український патріотизм Юліуша Словацького" написав Дмитро Павличко. Таким чином, дякуючи двадцяти найкращим перекладачам український читач на рідній мові знайомиться з віршами поета, його поемами "Вацлав", "Змій", драмами

"Мазепа", "Срібний сон Саломеї". Кременчани знаходять в них чудові рядки, присвячені малій батьківщині Юліуша Словацького, річці Ікві, Волині.

Мета статті - проаналізувати листи Юліуша Словацького до матері Саломеї з метою з'ясування його естетичних уподобань та ставлення до малої батьківщини Кременця.

Виклад основного матеріалу. До 200-річчя від дня народження Юліуша Словацького був надрукований збірник "Листи до матері". Сюди увійшли 27 його вибраних листів "із кременецькими мотивами", що з еміграції геніальний польський поет надсилав своїй матері Саломеї Словацькій-Бекю до Кременця.

Особливо відмічаємо той факт, що вперше за 160 років після його смерті їх переклала українською мовою кременчанка Маргарита Гецевич. На малій батьківщині Юліуша Словацького її знають як науковця і літератора. Тридцять шість років Маргарита Гецевич працювала у Кременецькому краєзнавчому музеї, двадцять вісім із яких завідувала літературно-меморіальним відділом Юліуша Словацького. В архівах Львова, Вільнюса і Кракова відібрала із 142 листів польського поета-романтика 42, переклала 25 повністю і 2 частково. Збірник "Листи до матері" готували до видання наукові працівники Кременецького обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького. Таким чином, глибоко символічним став сам факт їхніх перекладів у Кременці.

Дякуючи листам Юліуша Словацького, які він надсилав Саломеї Словацькій-Бекю з Дрездена, Парижу, Женеви, Риму, Неаполя, Бейрута, Флоренції, дослідники його життя і творчості змогли відтворити роки еміграції поета-романтика. "Кохана Мамо!", "Найкоханіша моя Мамо!", "Найдорожча моя мамо!" - так вони починаються, а далі їхній автор розповідає найдорожчій для нього в усьому світі людині про життя в еміграції, спільних знайомих, естетичні уподобання, почуття і переживання, про долю Польщі, про сум за малою батьківщиною, Волинськими Афінами - Кременцем. Ділиться поет із мамою своїми творчими планами, запитує про її думку про власні твори. Так, наприклад, у листі із Женеви від 18 грудня 1834 року Юліуш Словацький писав: "Від останнього мого листа, протягом минулого місяця, я написав новий театральний твір - ніби трагедію, під назвою "Балладина". З усіх речей, які дотепер моя голівонька народила, ця трагедія найкраща... О, якби вона стала колись поряд з "Королем Ліром". Шекспір і Данте - тепер мої улюбленці, і так вже два роки. Чим більше я вчитуюсь в обох, тим більше бачу краси. Мамо моя, яким би я був щасливим, коли б міг з цими двома померлими сісти під якоюсь липою або дубом, перед мою власною хатою в моїй рідній землі - і мріяти, і записувати мрії, і гомоніти з Тобою, кохана Мамо, і розповідати тобі з запалом мої поетичні плани, так, як колись бувало".

Детально описуючи свої враження від перебування у тому чи іншому місті або країні, поет-романтик ділиться враженнями від відвідування музеїв, театрів, пам'ятних місць. Таким чином, дякуючи Маргариті Гецевич український читач має можливість познайомитися з естетичними уподобаннями Юліуша Словацького. Так, у листі з Парижу від 20 жовтня 1831 року митець писав до матері: "Часто ходжу дивитись, як гравірує Олещинський, один з найкращих гравірів в Європі, молодий поляк. З вітчизняної історії бере сюжети і видає альбом рисунків різних подій і пам'ятників. Совінський видає українські і польські народні пісні з французьким перекладом, в якому вони перетворюються на сентиментальну музику".

Естетичні уподобання Юліуша Словацького виявляються також в тих оцінках, які поет дає творчості відомих митців: "Знаєш Мамо, що зараз у Франції є нова авторка, яка скоро затьмарить мадам де Сталь - це наче Байрон у спідниці, себто Байрон в прозі... Деякі газети писали, що це пані Дюдеван. Написала три пречудових романи: "Індіана", другий - "Валентин" і тепер третій - "Лелія". Перших два пречудові, останній - дивний і більше на поему, ніж на роман подібний... Старайтеся, Мамо, прочитати котрийсь з її романів, а краще якийсь з двох перших" (Женева, 24 березня 1834 р.).

Юліуш Словацький дуже тонко як геніальний поет-романтик відчував красу тих місць, які він відвідував. Естетичні уподобання польського митця український читач знаходить також у листі з Женеви від 13 липня 1834 року, в якому його автор розповідає матері про свої мрії: "Мальви, мої улюблені квіти, заглядають у альтанку. Дивно, що я так люблю мальви, які не мають запаху. Люди могли б думати, що я цілком нечутливий. Мамо моя, колись малий наш будиночок, білий як сніг, з зеленими віконницями, з червоним дахом, обсадимо

різнокольоровими мальвами. Ззаду буде рости кілька ялин і кілька беріз тремтливих.., і стежки будуть висипані жовтим піском, і ластівки будуть над ганком гніздитися. О, яке б це було щастя!".

Юліуш Словацький народився у невеликому волинському місті Кременці, яке завжди було осередком науки, культури і духовності. Польський поет-романтик крізь усе своє недовге життя проніс особливу любов до рідної садиби, до своєї малої батьківщини. Ось чому майже у кожному листі до матері він згадує Кременець та його околиці, рідних людей і спільних знайомих. З Дрездена, побувавши у Долині Плауен, він пише, що скелі цього чарівного місця нагадують йому Кременець (23 травня 1831р.), а у листі з Женеви від 7 березня 1835 р. читаємо, що Словацький "зупинився на малюванні виду Кременця". Сама ж "Женева навіть менша від Кременця, тільки будинки тут старі і високі" (Женева, 30 грудня 1832 р.).

Польський митець пригадує, як виглядає Кременець, "такий спокійний між горами, на яких свище вітер", просить маму: "Опишіть мені більше в подробицях ці околиці, бо дуже хотів би уявити місце, де Ви живете" (Дрезден, 6 липня 1831 р.). Він думає, що не може уявити нового помешкання матері Саломеї, не знає, "на якій воно знаходиться вулиці, чи там, де жив колись Бопре", запитує, чи завжди видно з її вікон Замкову гору, до якої поет "не раз припасовував думку Сенкевича, "що вона переслідує людей, як сумління" (Женева, 27 квітня 1834 р.).

Українського читача не можуть не вразити своєю ширістю наступні рядки з листа Юліуша Словацького з Парижу: "... а я так далеко, - і не можу, як колись, полетіти до Кременця, вночі відкрити Вашу хвіртку, збудити Дідуня, на якусь мить побути злодієм, що вкрадається у дім, а вранці бути прийнятим Маминими сльозами. Щоб я дав за таку мить! Здається мені, що бачу і ту Замкову Гору, освітлену місяцем і чую мій поштовий дзвоник" (20 жовтня 1831р.).

Висновок. Юліуш Словацький помер 3 квітня 1849 року в Парижі. У 1927 році його прах перевезли до Кракова, саркофаг помістили в підземелля кафедрального собору Королівського замку Вавель.

На думку видатного поета-перекладача Дмитра Павличка, Юліуш Словацький "мав право сподіватися доброї про себе пам'яті в Україні, любові до слова, що нею перейняті його безсмертні рядки про край, де він народився... пам'ятником Словацькому в Україні має стати засвоєна українською мовою, глибоко аналізована на рівні розвитку різних поколінь, як тепер, так і в майбутньому, його титанічна творчість..." [3: 30].

Таким чином, дякуючи Маргариті Гецевич український читач має унікальну можливість на рідній мові прочитати листи геніального польського поета-романтика Юліуша Словацького до найдорожчої в усьому світі для нього людини - Матері Саломеї Словацької-Бекю. В одному з таких листів польський митець написав, що може буде "колись тихо спати на кременецькому цвинтарі під тінню черешеньки, яка осіняє могилу і Бабуні... О, якби ж так було!.." (Женева, 21 серпня 1834 р.).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ "Академія", 1997. – С.242.
2. Радишевський Р.П. Юліуш Словацький. – Київ: Дніпро, 1985. – С. 204.
3. Словацький Юліуш. Срібний міф України: Поезія. Поєми. Драми / Серія "Ad Fontes – До джерел". – Львів: Світ, 2005. – 304 с.
4. Юліуш Словацький. Листи до матері: (Вибрані із кременецькими мотивами) / пер. з польськ. Маргарити Гецевич; [упорядкув. та вступ. Тамари Сеніної – директора обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького в м. Кременець; літ. ред. Світлана Винниченко]. – Тернопіль: Терно-граф, 2009. – 248 с. (Скарби епістолярної спадщини Юліуша Словацького).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олена Пасічник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка.

Наукові інтереси: порівняльне літературознавство, культурологія, методика навчання зарубіжної літератури.